

МИЛИТАРИЗАЦИЯТА НА КОСМОСА КАТО РИСК ЗА СИГУРНОСТТА НА ЮЖНА АЗИЯ

Ерол Буюклиев

*Докторант във Военна академия „Г. С. Раковски“, Факултет „Национална сигурност и отбрана“
e-mail: erol.buyukliev@gmail.com*

Ключови думи: космос, сигурност, милитаризация, Южна Азия

Резюме: В доклада се анализира тенденцията към милитаризация на космическото пространство. Изследват се последиците от този процес за сигурността на Южна Азия (ЮА).

MILITARIZATION OF SPACE AS A RISK FOR SECURITY OF SOUTH ASIA

Erol Buyukliev

*PhD Student with the “Georgi Stoykov Rakovski” National Defence College,
National Security and Defence Faculty
e-mail: erol.buyukliev@gmail.com*

Keywords: Space, security, militarization, South Asia

Abstract: The report analyzes the process of militarization of space. It examines the implications for the security of South Asia (SA).

Въведение

Човекът е с неограничени интелектуални възможности, което е предпоставка за обживяването, надпреварата, противопоставянето и завладяването на всяко достъпно пространство на нашата планета Земя. Тази безграничност на човешката мисъл води до сбъждане на най-смелите и фантастични желания за покоряване на сушата, водата и въздуха. Освен непосредствено достъпната ни земна, планетарна среда, за която сме приковани по силата на физическите закони, най-дръзките умове отправят поглед отвъд видимото и пределите на сетивата, бленуват за непонятното, необятното, плашещо със своята неизвестност, но в същото време притегателно космическо пространство. В средата на XX век, през 1957 г., Съветският съюз извежда в орбита първия сателит, Спутник I, което поставя началото на нова ера в живота на цялото човечество. Към сътрудничеството, надпреварата, противопоставянето за земята, водата и въздушното пространство се добавя космическото пространство. Ограничеността на природната обвързаност към Земята, зависимостта от водата, необходимостта от въздуха провокират най-смелите умове да погледнат отвъд лимитите на сетивата. В недрата на човешката фантазия и въображение се ражда идеята за „покоряване“ и включване на космоса в живота на хората. В свой анализ на глобалните тенденции, които определят нашата действителност, Националното разузнаване на САЩ извежда тенденцията към разширяване на възможностите и инициативите за достъп до космическото пространство: космически туризъм, минно дело на астероиди, разработване на технологии за живот в космическото пространство. И въпреки отдалечеността в бъдещето на активното комерсиализиране на космоса, това води до съперничество между страните и ускорени темпове на развитие на технологиите за поразяване, неутрализиране, дори разрушаване на сателитите. В допълнение към общото удивление и възхищение от достигнатите космически висоти се добавя тревогата от съперничеството в космическото пространство и неговото използване за военни цели. Космосът се превръща в нова стратегическа среда на съперничество между държавите, в която от достъпът до нея, от използването и контролът над

нея зависи бъдещето на държавите и света. Първи в списъка се нареждат Китай, Русия и САЩ. [1; с. 157-158] Идеализираното мирно използване на космоса е изместено от реалистичността в процеса на милитаризация. С оглед на технологичните възможности все повече актори разработват космически програми за реализиране на свои проекти в името на отстояване на своите интереси и потребности. Китайските усилия в разработването на космическите способности провокира активизирането на Индия, която с помощта на САЩ успешно разработва своята космическа програма. В уравнението влиза Пакистан, като противник на Индия, с което сигурността на Южна Азия е застрашена от увеличаващите се възможности на космическото милитаризиране. Казано по друг начин, демократичността в използването на космическото пространство и възможностите на все повече елементи в разпределението на влиянието в космоса оказва пряко влияние върху сигурността на света като цяло и на Южна Азия (ЮА) в частност. От друга страна, конфликтните отношения между Индия и Пакистан определят надпреварата в разработването на ядрено оръжие. Към ключовият въпрос за урегулиране на отношенията в космическото пространство се добавя необходимостта от изследване на зависимостта между милитаризацията на космоса и сигурността на ЮА.

Интензивното развитие на космическите програми и необятните възможности на космоса, както и увеличаващите се възможности на хората за изследване, достигане и „покоряване“ на космоса определя актуалността на темата за влиянието на милитаризацията на космическото пространство над сигурността на Южна Азия. Това е една от най-взривоопасните зони на света, където две ядрени сили, Индия и Пакистан, враждуват за територии, ресурси, влияние. Съседството на друг азиатски гигант, Китай, и нейното сътрудничество с Пакистан внася нови неизвестни в урегулирането на средата на сигурност в Азия и света.

Изследването е фокусирано върху използването на космическото пространство за военни цели и влиянието на тези процеси над сигурността на ЮА. Целта на доклада е като се анализират определени параметри на милитаризирането на космическото пространство да се определи влиянието им над сигурността на Южна Азия. Обект на изследване е процесът на милитаризация на космическото пространство. Особен интерес представлява влиянието на тази тенденция върху не/сигурността на ЮА. Изследователската хипотеза разглежда милитаризацията на космическото пространство като процес, който под влиянието на надпреварата за достъпът, използването и контролът над космическото пространство около Земята е риск за сигурността на Южна Азия. Задачите, които си поставя настоящото изследване са: Да се анализира процеса и причините за милитаризацията на космоса; Да се определи влиянието на космическата милитаризация над сигурността на ЮА; Като се изведат основни параметри на милитаризацията на космическото пространство, да се очертае зависимостта милитаризация на космоса ↔ регионална сигурност.

Настоящото изследване се базира на мултидисциплинарния подход за теоретизиране в областта на науката за сигурността. Анализирани са съвременни литературни източници, в които е разгледан процесът на милитаризация на космоса като елемент от проблемът за мирното използване на общите човешки блага, каквото е космическото пространство и използването му за военни цели. Основополагаща перцепция в изследването е идеята за общото обитавано пространство, Земята, за което негораничените възможности на човешката мисъл и достигането на необятното космическо пространство оказва влияние върху не/сигурността в ЮА. В изследването са разгледани стратегически документи на България, в които се търси визията на нашата страна относно космическото пространство. Разгледани са актуални анализи от различни „мозъчни резервоари“ think-tank. Изследването е допълнено с преглед на коментари, доклади, нормативни документи. Всички източници, които са използвани в анализа, са цитирани според изискванията и са подредени в библиографската справка.

Методологията на изследването се базира на идеята за комплексност, сложност, вариативност на темата. Използвани са традиционни методи на изследване: Проучване и отчитане на актуалната ситуация; Анализ на информационните източници; Теоретичен подход; Системен и факторен анализ; Заключениета се базира на преминаването от абстрактно и общо към конкретно и частно, и обратно. Ограниченията на настоящото изследване са в представянето на най-общи показатели на достигнатите нива на милитаризация на космическото пространство и влиянието на този процес над сигурността на ЮА. В изследването не се набляга на уточняване на технологичните параметри и възможности за водене на военни действия в космоса. Систематизацията на последните за сигурността на ЮА ограничават анализа в един регион, което изключва останалата част на света, с ясното съзнание за огромната значимост на процесите в останалите региони.

Изследването е насочено към широк кръг от потребители, но е насочено предимно към специалисти в областта на законодателството, анализатори в сферата на сигурността,

студенти, които имат интерес към процесите в международните отношения и в частност към Южна Азия.

1. Параметри на милитаризацията на космоса

Аперцепцията на НАТО и Европейския съюз (ЕС), към които се интегрира и България, определя море, въздух, космос и кибер като блага със стратегическа значимост за икономиката и военната сфера. Това извежда в своята книга „Сигурността и отбраната на ЕС след Лисабонския договор и стратегическата концепция на НАТО от 2010 г.“ д-р Моника Панайотова. В своя анализ тя подчертава оскъдната правна регламентация по отношение на космоса и кибер пространството. Не на последно място са поставени предизвикателствата в близка и средносрочна перспектива пред НАТО и ЕС. Едно от тях е постоянното нарушаване на системата за командване и управление на авиацията и противовъздушната отбрана (ПВО) чрез атаки в космоса и кибер пространствата. Друг индикатор за нарастващото значение на космическото пространство е разработването на оръжия с голям радиус на действие, за които е необходимо развитие на способностите за разузнаване, наблюдение, опознаване пряко зависещи от достъпа до космоса и кибер пространството. Д-р Панайотова допълва своя анализ относно космическото пространство с очертаването на числените показатели на космическите обекти и определя техния брой на 18 000 включително 1300 сателит, оперативно използвани от около 40 страни. Всички те са в непрекъснат обмен на информация, която освен за нуждите на телекомуникациите, глобалното позициониране, метеорологията и др. граждански цели, се използват за сигурността и отбраната. Към този коментар може да се добави един важен акцент. Нито една част от космическото пространство не попада под суверенитета на която и да е държава. В „Договор за Космоса“ от 1967 г. (Outer Space Treaty) и последвалите го споразумения определят космоса като глобално общо благо, до което достъпът и ползването за мирни цели е право на държавите. Достъпът до космоса се оказва от жизненоважно значение за НАТО и ЕС.[2; с. 114 - 127] Повишаването на активността в космическото пространство крие рискове от сблъсък на интереси, които провокират развитие на технологии за унищожаване и/или повреждане на сателити. Освен увеличаването на страните-участници в космическата надпревара, появяват се и недържавни актори с амбиции за използване на космическото пространство, което поражда нови рискове на сигурността на всички равнища, от индивидуалната до глобалната сигурност. [3; с. 21][4; с. 210]

По начало космическото пространство се третира като общо пространство, под наблюдението на ООН, което може да се използва за мирни цели. В динамиката на отношенията САЩ излизат от общия контекст с деклариране на необходимост от въоръжаване на космическото пространство в името на националните си отбранителни способности. Оказва се, че мощни държави като САЩ, Русия, Китай, Индия са силно зависими от сателитните технологии за бързото преодоляване на незвестните във воденето на военни действия. Основната комуникация, навигация и информация минава през сателитите. Към това се прибавя информацията от предупреждения за ракетни нападения. Наземните части използват глобалната система за позициониране GPS (Global Positioning System), тук се прибавя метеорологичната информация използвана от военните командири и точното картографиране. Следствието от нарастващото значение на сателитите е интензивно изграждане на способности за защита на собствените сателити и атакуващи способности за поразяване на чужди сателити. Водещите страни в разработването на тези технологии отново са САЩ, Русия и Китай.[5][6] След изстрелването на Спутник I, администрацията на американския президент Айзенхауер е изправена пред огромна отговорност и натиск да отговори на предизвикателството отправено от СССР. Стартират серия от нови опити за достигане на постиженията на комунистическия блок. Според един пакистански автор, Ахмад Кан, вследствие на тази надпревара, космическото пространство се превръща в нова среда на конфликт между двете суперсили, които определят глобалните политически, икономически и социални процеси. Това е периода на Студената война, когато в края на 50-те и началото на 60-те години на XX век налагат своята хегемония и във военната сфера. Един от аспектите на военното преимущество се оказва възможността за двойно предназначение на сателитите в орбита и тяхното използване за военни цели. По-конкретно, анализ в реално време на стратегическите позиции на врага, на атакуващите способности и тяхната скорост, не на последно място предоставяне на информация за целите на вражеска територия. Когато става дума за милитаризация на космоса, трябва да се отчете, че в началото на космическата епоха сателитите са използвани предимно от военните, а именно разузнаване за активността на вражеските сили, комуникация, анализ на климатичните условия. Дори и днес, сателитните системи са използвани предимно за военни цели, което ги превръща в интегрален компонент във всяка военна стратегия. От изследването на Ахмад Кан става ясно, че основната причина

за космическата надпревара е асиметричната природа на ядрените и конвенционалните арсенали на двата военни блока. В желанието си за надмощие двете суперсили насочват усилията си към превъзходство в необятните пространства на космоса. И двете страни изграждат атакуващи оръжия с ядрени заряди, включително интерконтинентални балистични ракети (Intercontinental Ballistic Missile - ICBMs). В допълнение, изграждат се подводници със способности за изстрелване на балистични ракети, както и бомбандировачи, с ядрени и конвенционални оръжия. С развитието на ядрените способности на двата противникови блока и изстрелването на Спутник I става ясно, че СССР имат способности да изстрелят балистични ракети с ядрен заряд. В резултат на това, сателитите са използвани за фотографиране на военни цели, разузнаване в океаните за локализиране на ядрени подводници и военни кораби, както и за ранно сигнализиране за изстреляни междуконтинентални балистични ракети с ядрен заряд.[7, с. 39-42]

Студената война е период на интензивно развитие на космическите програми на двете суперсили, САЩ и СССР. В последните 40 години на този конфликт хиляди сателити за военни цели са изведени в космическото пространство. САЩ реализират първите си мисии в космоса – CORONA и KOSMOS. За изпълнение на военни задачи и задачи са сформирани NASA – National Aeronautics and Space Administration и NRO - National Reconnaissance Office. В началото на 60-те години на XX век е достигната точката на гарантираното взаимно унищожение (Mutual Assured Destruction – MAD). Страхът от внезапна ядрена атака срещу САЩ мотивира президента Рейгън да обяви на 23 март 1983 г. Стратегическа отбранителна инициатива (Strategic Defence Initiative – SDI), което означава изграждане на щит в космоса и на Земята предназначени да предотвратят всеки опит за атака с балистични ракети срещу територии на САЩ. Дата е паметна за космическата програма на САЩ поради стартирането на нова доктрина, подменила MAD, целяща гарантирано оцеляване на страните (Mutual Assured Survival). През последните години все повече актори имат възможност за развитие на свои космически програми. Сред тях са Япония, Северна Корея, Иран, Бразилия, Пакистан, Китай, Индия.[8; с. 3; с. 64] Както беше отбелязано в началото на анализа, с напредването на китайската космическа програма изправя сигурността на Индия и цяла Южна Азия пред изпитание. Тази взаимозависимост ускорява развитието на индийската и пакистанската космически програми.

2. Влияние на космическата милитаризация над сигурността в Южна Азия (ЮА)

Забавеното изработване на законодателство, което регламентира взаимоотношенията в космическото пространство е възможност за неограничено въоръжаване в Азия. Допълнителен тласък в тази посока е революцията в информационните и комуникационните технологии.[9; с. 62] Индия и Пакистан са ключовите актори в ЮА. Двете страни постигат своята независимост след оттеглянето на Великобритания от субрегиона през 1947 г. Оформя се стратегически триъгълник – Индия-Пакистан-Китай. От една страна застават Китай и Пакистан, а от другата Индия, което води до перманентно съперничество и конфликти. Сблъсъците преминават и в космическата надпревара. Междувременно се стига до три големи войни между Индия и Пакистан (1947, 1965, 1971 г.) и една между Индия и Китай (1962 г.).

„Заклучена“ между Китай и Пакистан, Индия активно развива сътрудничество със САЩ, с които през 2005 г. се стига до индийско-американско сътрудничество в областта на ядрените и космическите програми. В следствие на сътрудничеството между САЩ, Индия и Израел, на 11 януари 2007 г. Китай поставя нов етап в космическата надпревара с успешното изпробване на Dong Feng-21 (DF-21). И въпреки значително по-малкия си бюджет, под 10% от този на САЩ, страната изпробва наземно базирана антисателитна система, която има възможности за неутрализиране на сателити. Китай се включва относително късно в космическата надпревара с извеждането на първия си сателит Dong Fang Hong-1 (DFH-1) през 1970 г. През месец Август 2016 г. Китай извежда в орбита свой сателит, с което се легитимира като трета космическа сила. Сателитът е с доказани анти-хакерски защити. В съперничеството със САЩ китайската държава съзнава невъзможността за противопоставяне със самолети и танкове и точно затова приоритетно развива космическата си програма, по-точно със стратегията си Anti Access Area Denial (A2/AD). В допълнение, Китай и Пакистан развиват сътрудничеството си и в космическите си програми. Първият пакистански сателит е изведен в космоса от китайска станция. С развитието на технологиите и увеличаващите се възможности на китайската икономика и относително западащото глобално преимущество на САЩ изправят двете страни пред съперничеството за космическото пространство, което оказва негативно влияние върху сигурността на ЮА. Отговорът на Индия е в посока изграждане на антисателитни способности, които са провокирани от демонстрираните китайски възможности през 2007 г. Резултатът от

тази надпревара е промяна на регионалните и международната политическа сцена и по-специално по въпросите на космическото пространство.[10; с. 81]

Китайската мощ в антисателитните системи е допълнена с антисателитните ракети SC-19 и DN-2, които са с възможности за унищожение на сателити и космически кораби. Към тях могат да се прибавят технологиите за енергийни и кинетични оръжия за антисателитните мисии. Оказва се, че революционните постижения в технологиите провокират задълбочаване на дилемата на сигурността и засилена надпревара от страна на всички актори. Това застрашава сигурността на ЮА. Индия разбира необходимостта от защита на своите интереси от евентуална китайско преимущество в космическата програма и през 2008 г. индийският генерал Деерак Кароог определя използването на космоса за военни цели като съществен елемент от балансирането на китайската мощ. Индия засилва изграждането на антисателитни оръжия, чрез поразяване на електрониката или материалните тела на сателитите в орбита. Така през 2012 г. успешно е изпробвана ракетата Agni V с възможности за достигане на 600 км в космическото пространство. Към това се прибавят нарастващият брой на сателити за защита на индийските интереси по отношение на използването на космоса. Освен това, Индия изстрелва радарен сателит през 2009 г., Radar Imaging Satellite-2 (RISAT-2) и RISAT-1 през 2012 г., с което дава заявка за възможности за извеждане на оръжейни системи до 2 тона базирани в космоса.[11; с. 63-65]

3. Изводи

1) Установиха се два едновременно протичащи процеса. Първият е увеличаването на акторите с достъп до технологии за изследване и достигане на космическото пространство. Вторият е движен от милитаризацията на космоса като основен мотиватор за развитие на космическите програми и увеличаващите се възможности за извеждане на въоръжение в космическото пространство;

2) Изведоха се основните актори, които имат и развиват способности за използване на космическото пространство, което със статута си на общо глобално благо е предпоставка за сблъсък на интереси и конфликти в космическата среда. Набелязаха се негативните ефекти от революционното развитие на технологиите, достъпът на все повече страни до космоса. Това има негативен ефект върху сигурността на Южна Азия, като последица от активното участие на Китай, Индия и Пакистан в космическата надпревара.

В заключение, за последните десетилетия на XX век и първата четвърт на XXI век човечеството извървява пътя от „приковаността“ към Земята до изграждане на потенциал за водене на космически конфликти/войни. Достойните за уважение постижения на човешкия интелект са застрашени от достигане на такава мощ за унищожение, която може да се превърне в цивилизационно самоубийство. Както на Земята, така и в космоса, една от възможностите за урегулиране на отношенията е консенсусно съгласие на законова основа между страните и влагане на усилия за изграждане на мир вместо насочването на ресурсите в изграждане на отбранителни бойни способности. В ерата на комуникационните технологии, мрежовизацията, загубата на легитимност, политическата немощ на правителствата, нарастващото значение на нетрадиционните рискове за сигурността се налага изграждане на сигурност чрез утопичната идея за интеграция, вместо дезинтеграцията чрез сила. В особена степен това важи и за региона на Южна Азия.

Литература:

1. Global Trends – Paradox of Progress, A publication of the National Intelligence Council, January 2017, NIC 2017-001, www.dni.gov/nic/globaltrends, pp. 157-158.
2. Панайотова, М., „Сигурността и отбраната на ЕС след Лисабонския договор и стратегическата концепция на НАТО от 2010 г.“. Институт за икономическа политика, 2017, www.epi-bg.org, pp. 114-127.
3. Global Trends – Paradox of Progress, A publication of the National Intelligence Council, January 2017, NIC 2017-001, www.dni.gov/nic/globaltrends, pp. 21.
4. Global Trends – Paradox of Progress, A publication of the National Intelligence Council, January 2017, NIC 2017-001, www.dni.gov/nic/globaltrends, pp. 210.
5. <http://www.cato.org/pubs/pas/pa427.pdf>,
6. <http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/space-weapons/basics/introduction-weaponization-space.htm>
7. Khan, A., Global Trends in Space Militarization: Its Implications on South Asia. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013, pp. 39-42.
8. Пак там: с. 64.
9. Lele, A., Fifty Years of the Outer Space Treaty: Tracing the Journey. PENTAGON PRESS, 2017, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, pp. 63.
10. Khan, A., Global Trends in Space Militarization: Its Implications on South Asia. LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013, pp. 81.
11. Lele, A., Fifty Years of the Outer Space Treaty: Tracing the Journey. PENTAGON PRESS, 2017, Institute for Defence Studies and Analyses, New Delhi, pp. 63-65.